

Pospíšil, Ivo

Zahrada jako fenomén kultury a literatury

Slavica litteraria. 2009, vol. 12, iss. 2, pp. 176-178

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/103424>

Access Date: 23. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

má ponúknuť mladým ľuďom konštruktívnejšia a menej pesimistická vízia budúcnosti (s. 114). O novú strednú Európu sa zaujíma aj Jozef Kirschbaum a navrhuje tri zásady pre usporiadanie strednej Európy (s. 118), z nich je dominantná požiadavka „politickéj rovnoprávnosti.“

Antológiu uzatvárajú výňatky z literárnovedných, medziliterárnych a komparatistických prác, ktoré novú strednú Európu konštruujú ako kultúrny útvar Slovenské literatúry a maďarská literatúra (István Fried), Slovenské literatúry v kontexte rakúsko-uhorskej štátnosti (S. A. Šerlaimovová), Slovenské literatúry ve Střední Evropě (Slavomír Wollman), Literární obraz střední Evropy (Antonín Měšřan), aby Antológiu uzavrel globalizujúci príspevok Iva Pospíšila Wollmanovy Slavismy a antislavismy za jara narodů a jejich přesahy.

Globalizujúca sa Európa má, ak ju chápeme ako problém i jav, realitu i tézu, aspoň dve podstatné strany a viacero odbočení, ale za všetkým postáva všeobecné želanie zosúladenia života na kontinente tak, aby bol rovnocenný a rovnomerný pre všetkých, ktorí na ňom žijú práve v pre jestvujúce odlišnosti a humanitu aj zodpovednosť za prirodzený rozvoj života a civilizácie na ňom.

Viera Žemberová

ZAHRADA JAKO FENOMÉN KULTURY A LITERATURY

Przestrzeń ogrodu, przestrzeń kultury. Redakcja Grzegorz Gazda, Mariusz Gołąb. Uniwersita, Kraków 2008, ISBN 97883-242-0877-7. / *Space of a Garden – Space of Culture.* Edited by Grzegorz Gazda and Mariusz Gołąb. Cambridge Scholars Publishing 2008. ISBN (10): 1-84718-627-0, ISBN (13): 9781847186270.

Poprvé jsem zahradu či sad jako kulturní prostor objevil samozřejmě v architektuře a ve spisech o ní, teprve potom ve filozofii a nakonec v literární teorii a sémiotice; v tomto případě v provedení Dmitrije Sergejeviče Lichačova (Д. С. Лихачев: *Поэзия садов: К семантике садово-парковых стилей.* „Наука“, Ленинград 1982, 3. orgávené a doplnené vydání s obměněným názvem: *Поэзия садов: К семантике садово-парковых стилей. Сад как текст.* „Согласие“, Типография „Новости“, Москва 1998) Takže se nyní vracím k Lichačovovi oklikou: jednak k třetímu vydání jeho knihy, které není lepší než první, jednak z koncepce týmu Katedry teorie literatury, divadla a filmu Lodžské univerzity, pracoviště, které vydává jediný genologický časopis v Evropě *Zagadnienia rodzajów literackich* a v jehož redakční radě mám tu čest být.

Prvedším nás tento mezinárodní svazek vyhotovený ve dvou identických verzích – polské a anglické (tu odkazujeme výlučně k anglické verzi) – vede k úvahám o kulturních funkcích různých materiálních fenoménů. V podstatě každý ze spoluautorů této knihy uviděl jiný aspekt zahrady na různém materiálu, je logické, že část studií se týká polské kultury a literatury. V úvodní hutné studii se o to snaží koeditor Mariusz Gałąb (*The Garden: Ecological Mediation and Transformation of Cultural Text. Introduction*). Zhruba před koncem 17. století se kulturní model zahrady ustálil a stal se pevnou součástí kulturologických, filozofických a jiných úvah a současně se ustalovalo i umění budovat zahrady v duchu tzv. francouzském nebo anglickém, i když jejich předobrazem byla italská

renesanční zahrada, nemluvě o antické tradici zahrady a zahradě v řecké filozofii. Některé příspěvky nepřinášejí ani tak hlubší úvahy o různých kulturních funkcích zahrady, ale spíše přehledy víceméně známých skutečností, i když jim nelze upřít noetický význam zvláště v situaci, kdy se v některých vědních oblastech o zahradě jako kulturním fenoménu mnoho nevědělo. Krakovská polonistka a slavistka Bożena Tokarz vidí zahradu ve svém kontextu tzv. vizualizace ve studii *Transversal Gardens* (s. 7–23). Vzala svůj úkol „zgruntu“, jde až od antiky (Babylon, Řecko, Čína Japonsko) a končí v polské literatuře a na příkladech motivu zahrady, dokonce v nejsoučasnejší literatuře (J. Iwaszkiewicz, E. Stachura, A. Bursa, lublinská skupina Ogród, tedy „zahrada“): transversální a axiologický charakter protikladný k okolnímu světu. V podobném duchu pokračuje Małgorzata Liszewska v práci *The Idea of Nature and Space of a Garden* (s. 24–34). Její materiál je už vysloveně moderní ve smyslu 17.–19. století, na němž ukazuje, jak se umění vytvářet zahradu stalo samostatnou a historicky unikátní disciplínou a v pojetí Gernota Böhma základem „ekologické estetiky přírody“. Anna Gomóla v textu *The Space of Garden – The Space of Mediation* vychází z románu Francesa Hodgsona Burnetta *The Secret Garden* (1911), jež je jí modelem zahrady jako symbolu tajemství zahrad a je to prostor nebo místo, je to i konglomerát opozic, zejména přírody a kultury, života a smrti, známého a neznámého, vlastního a cizího a také symbolem uzavřenosti (*hortus conclusus*). Ewa Kosowska se zabývá metafyzikou pěstěného trávníku (*Metaphysics of a Lawn Grass*, s. 50–63), zejména hranicemi zahrady, plánováním, retardací, redundancí, fenomenologií, transparenčí, pretextovostí, ironií, hlubinnou strukturou (competence) aj. Magdalena Rembowska-Pluciennik sleduje zahradu jako kulturní reprezentaci či reprezentaci smyslové percepce, Anna Chromik-Krzykawska analyzuje jasnost a čistotu linií ve smyslu hygienickém na návrhu renesanční zahrady (s. 81–90), autor tohoto zamýšlení se ve své studii koncentruje na zahradu jako na výraz alternativ literární evoluce v Anglii, Rusku a na Moravě. Jarosław Pluciennik ve studii *Modern Individualisms and Marvell's Garden* (s. 103–127) vykládá zahradu jako projev ideologických koncepcí, zejména manifestací protireformačních (Andrew Marvell, 1621–1678, zahrada v jeho pojetí jako projev individualismu). Zahradu jako projev filozofie samoty prezentuje Piotr Domeracki (*Philosophy of Garden as a Philosophy of Loneliness*, s. 128–138). O manýristickém pojetí zahrady píše Aneta Chmiel (s. 139–149), Ovidiovými Proměnami v „zahradních“ souvislostech se zabývá Anna Śliwa (s. 150–157), v práci *The Language of Flowers in Convention and Literature* se zabývá Agnieszka Skoczylas zabývá „zahradními“ aspekty květomluvy (s. 171–185), zahradou v anglické próze (*Garden Settings and Garden Subjects in Recent English Fiction*) se zabývá Marie-Luise Egbert (s. 186–200), Mallarméovou ametystovou zahradou z jeho Hérodiad se zaobírá Krystyna Wojtynek-Musik (s. 201–214).

Zahrada jako literární model a inspirace je hlavně tématem většiny dalších příspěvků, které se týkají jak polské, tak ruské nebo anglosaské literární produkce, např. Philippa Sollerse, Waclawa Potockého, Cypriana Norwida, Kazimierze Przerwy-Tetmajera, A. P. Čechova, Calderona de la Barca aj. Specifické místo tu zaujímá zahrada jako divadelní prostor v příspěvcích Piotra Olkuse o divadelně zaměřených slavnostech za Ludvíka XIV. ve Versailles (*The Garden of Theatricalisation: the Three Great Fêtes in Louis XIV's Versailles*, s. 421–430) a Anny Kuligowské-Korzeniowské *Garden („Green“) Theatres in Poland of the Past Centuries*, již se svazek uzavírá.

Pojem zahrady jako kulturního fenoménu ukázal na jeho integrující funkci ve smyslu interdisciplinarity a srovnávacích přístupů v obecné rovině, tedy generální kompara-

tistiky. Bohužel poněkud stranou zůstala literární genologie. Pro ty, kdo se zabývají kulturologickými a zejména areálovými studiiemi v obecném nebo užším měřítku, je však i takový postup inspirující. Materiál symposia a obou sborníků bude proto zařazen do konceptu nově akreditovaných studijních programů bakalářského a magisterského studia Filologicko-areálových studií a doktorského programu Teorie areálových studií na Ústavu slavistiky FF MU.

Ivo Pospíšil

VYDÁNÍ VÝKLADU SVATÉ LITURGIE IAONNIKIJE BAZILOVIČE

Svorad Zavarský – Peter Žeňuch (eds): *Iaonnikij Bazilovič: Tolkovanije svjaščennyja liturgii Novago Zakona istinnyja bezkrovnyja žertvy. Joannicius Bazilovits: Explicatio sacrae liturgiae Novae legis veri incruenti sacrificii.* Monumenta byzantino-slavica et latina Slovaciae III. Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Pontificio Istituto Orientale Roma, Slovenský komitét slavistov, Spolok sv. Cyrila a Metoda, Bratislava – Roma 2009.

Nová edice má zpřístupnit širší evropské a světové veřejnosti texty dosud neznámé, přístupné pouze v knihovnách a archivech, které ukazují na území dnešního Slovenska a Zakarpatské Ukrajiny/Podkarpatské Rusi, kde probíhala a probíhá hranice Slavia Latina a Slavia Byzantina, kde se tedy proplétají i tradice římské/latinské, byzantské/řecké a církevněslovanské. Takové texty jsou pozoruhodné z řady hledisek, zejména teologicko-kulturologického, ale i z jazykového; v prvním případě jde o působení a různé existenční peripetie řeckokatolické církve v tlaku ortodoxního, římskokatolického a protestantského křesťanství, v druhém o jazykové prostupování a střetávání církevní slovanštiny, latiny a národních jazyků, v Uhrách od druhé poloviny 18. století především maďarštiny. Je to tedy pole neorané nebo jen málo obdělávané a hlavně objekt multidisciplinárního a interdisciplinárního výzkumu a specifický případ areálových studií.

Autor *Tolkovanija svjaščennyja liturgii* Joannikij Juraj Bazilovič (1742–1821), rodák z Hlinišť u Michalovců na východním Slovensku, získal vzdělání v Užhorodě a Košicích, 1761 vstoupil do noviciátu baziliánského řádu v Krásném Brodě a přijal mnišské jméno Joannikij. Zde také absolvoval filozofická studia a stal se učitelem filozofie a teologie až do roku 1789, kdy byl jmenován protoigumenem a začal spolupracovat s mukačevským biskupem Andrejem Bačinským. Zanechal poměrně rozsáhlé dílo, z něhož jen část vyšla za jeho života tiskem (z důvodů liturgických a jazykových sporů, kdy byla na cyrilské texty nasazena přímá církevní cenzura kvůli údajnému šíření protikatolické propagandy ze strany ortodoxní církve). Kromě daného díla je Joannikij Juraj Bazilovič autorem asketických spisů, které psal v církevní slovanštině (*Beseda ili slovo k bratiju v dostoinstva inokov* – dílo zůstalo v rukopise – usilovalo o reformu mnišské disciplíny), ale i latinsky (*Imago vitae monasticae*, Košice 1802). Historiografický charakter má práce *Brevis notitia fundationis Theodori Koriatovits...* (Košice 1799–1805).

Do roku 1963 byl Výklad svaté liturgie uložen v klášterní knihovně v Mukačevu, dnes je v univerzitní knihovně Užhorodské národní univerzity. Text je napsán dvojjazyčně, v církevní slovanštině a latině. Zpravidla jde o kompilaci sestavenou na bázi dobových liturgických příruček, a to Jacquesa Goara (lat., Benátky 1730), Pierra Le